

HAC ORGANİZASYONUNDA GÖREV VE SORUMLULUKLAR

Doç. Dr. Fikret Karaman
Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı

Hac; İslam'ın kulluk görevini en çok bünyesinde toplayan bir ibadettir. Onun özünde bir çok hikmetler, yararlar, güzellikler ve manevi kazanımlar vardır. Çünkü kişi hac farızasını yerine getirirken, iman ve ibadet başta olmak üzere, azim, sabır, tahammül, gayret, yardımlaşma, tanışma, fedakârlık, kardeşlik, barış, huzur, güven, eğitim ve ibret almak gibi, birçok konuda sınava tabi tutulmaktadır. Bu nedenle hacca niyetlenen insan, kutsal yolculuğa çıkmadan önce çok yönlü hazırlıklar yapmalıdır. Yeni bir hac mevsiminin yaklaştığı şu günlerde, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de; bu büyük yolculuğun heyecanı binlerce vatandaşımızı etkilemeye başlamıştır. Çoğu insanımızın ömründe ilk defa yerine getirmek için hazırlandığı söz konusu ibadetin büyük bir bölümü rehberliğe, tecrübeye, bilgiye ve uluslar arası işbirliğine dayanmaktadır. İşte bu özelliğinden dolayı, 1979 yılından itibaren ülkemizde, hac ibadetiyle ilgili yurt içi ve yurt dışındaki bütün işlemler, Diyanet İşleri Başkanlığınca organize edilmektedir. Bu organizasyonu insan merkezli olarak ele aldığımızda, bir tarafında hizmet alan hacı adayları, diğer tarafında ise; değişik unvanlarda ve kademelerde hizmet veren ve rehberlik yapan görevliler bulunmaktadır. Biz bu yazımızda, usûlüne uygun ve huzurlu bir hac ibadetinin yerine getirilebilmesi için hacı adayları, ile Başkanlığımız elemanlarının hac organizasyonundaki görev ve sorumlulukları üzerinde durmaya çalışacağız.

Hac ibadeti ve özellikleri.

Hac; sözlükte kastetmek, bir yere gitmeye veya bir işi yapmaya yönelmek demektir. Dini yönden ise hac; belirli vakitte Kâbe'yi ve etrafındaki bazı kutsal yerleri usûlüne uygun olarak ziyaret etmek ve buralarda yapılması gereken diğer dini görevleri yerine getirmektir. Fakat hac ibadetinin özelliğinden kaynaklanan bazı zorluklar ve sıkıntılar vardır. Bu nedenle Hz. Peygamber (s.a.s.), hacca veya onunla ilgili diğer işlerden birine niyet ederken, kolaylaştırılması ve kabulü için Allah'a şöyle dua etmiştir: "Allah'ım, Senin rızan için hac yapmak istiyorum. Onu bana kolay kıl ve benden kabul eyle." Aradan geçen bunca zamana ve değişen fizikî şartlara rağmen haccin tabiatında var olan meşakkat, korku, heyecan ve sıkıntının yok olduğu söylenemez. Zira hac yolculuğunda veya uygulama esnasında her an yeni sürprizlerle karşılaşmak mümkündür. Çünkü haccın bazı rükün ve vaciplerinin aynı zamanda ve aynı mekânda yerine getirilmesi gerekmektedir. Öyle ki, hac günlerinde dışardan gelen nüfus, Mekke'deki yerli nüfusun yaklaşık beş katı kadar artmaktadır. Bu mahşeri kalabalık aynı şartlarla ve aynı anda Arafat, Müzdelife ve Mina gibi yerlere intikal etmek zorundadır. Ayrıca her yıl hacca gelen insanların çoğunun ilk defa gelmesi nedeniyle, kaybolma endişesi, iklim, yaşlılık, heyecan, hastalık ve trafik yoğunluğu gibi sıkıntılar yanında, bilgi ve tecrübe eksiklikleri de dikkate alındığında söz konusu intikalleri ve izdihamı bir o kadar daha olumsuz etkilemektedir. Artık bereket versin ki, bu insan seli arasında makam, mevki, renk ve ırk farklılığı söz konusu değildir. Herkes basit, sade, barış, hoşgörü ve tevazuun sembolü olan beyaz ihrama bürünerek, tam bir teslimiyet içerisinde Rabbine yönelmiş bulunmaktadır. Bu, aynı zamanda Rousseau ve diğer filozofların savunduğu fakat bir türlü başaramadıkları "asli tabiata dönüş" prensibinin gerçekleşmiş şeklidir. Böylece hac, insanları sabır, tahammül, tefekkür ve cihat ruhu ile yoğurarak, oruç ibadetinde olduğu gibi kulluğun zirvesine taşımaktadır.

Hacı adaylarının görev ve sorumlulukları.

Bir insanın hacca gitmeye niyet etmesi, hayatının en önemli kararlarından birini vermesi demektir. Dolayısıyla o; ömründe ilk defa yerine getireceği bu ibadet hakkında bilgili, eğitilmiş ve hazırlıklı olmalıdır. Zira bu fırsat, herkese nasip olmayacak kadar büyük, önemli ve müstesna bir görevdir. Yüce Allah bu görevin yapılacağı mukaddes mekânlara ve onların özelliklerine şöyle işaret etmektedir: "Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak, insanlar için kurulan ilk ev (mabet) Mekke'deki (Kâbe)'dir. Orada apaçık nişaneler, ayrıca İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır..." (Âl-i İmran, 96-97) Görüldüğü gibi hac ibadeti, Allah'ın Kur'an'da adına yemin ettiği "Emin Belde" olan Mekke ve çevresinde yapılmaktadır. Çünkü yeryüzünde Allah'a ibadet için yapılan ilk mabet ve daha sonra Müslümanların kiblesi olan Kâbe orada bulunmaktadır. Cenab-ı Hak, insanların hacca gelmelerini ve kendisini anarak birtakım yararlar sağlamalarını temin maksadıyla, Hz. İbrahim'e bazı hatırlatmalarda bulunmuştur: "Bir zamanlar İbrahim'e, Beytul- lah'ın yerini hazırlamış ve (ona şöyle demiştik): Bana hiçbir şeyi eş tutma; tavaf edenler, rüku ve secdeye varanlar için evimi temiz tut. İnsanlar içinde hacca ilan et; yaya olarak veya uzak yollardan gelen yorgun develer üzerinde sana gelsinler." (Hac, 26-27)

Yukarıda da ifade edildiği gibi hac ibadeti, yerine getiriliş tarzı itibarıyla sadece bir ferdi, toplumu veya ülkeyi değil, bütün İslâm dünyasını hatta bütün insanlığı ilgilendirmektedir. Bu nedenle her yıl olduğu gibi, 2005 yılı hac mevsiminin yaklaştığı şu günlerde de ülkemizde yüz binden fazla hacı aday ve onların yakınları sevgi, saygı, heyecan, hatıra ve göz yaşlarıyla dolu bir ânı yaşamaktadırlar. Bu vatandaşlarımız belirtilen tarihlerde İl Müftülüklerine başvurmuş, ön kayıt, kura, kesin kayıt, pasaport ve diğer işlemlerini tamamlamış, artık sabırsızlıkla hareket günlerini ve saatlerini beklemeye başlamışlardır. Onların bu heyecan, merak ve beklentilerine yardımcı olmak üzere, bu kutsal yolculuktaki bazı görev ve sorumluluklarını hatırlatmakta yarar vardır:

1-Hacı aday, mukaddes yolculuğa çıkmadan önce hac ibadetiyle ilgili gerekli bilgileri almak için, Diyanet İşleri Başkanlığı'nca hazırlanıp kendilerine verilen, "Hacı Anlamak" ve "Kutsal iklimde Dua" isimli kitapları yeterince okumaları gerekmektedir. İl ve ilçe müftülüklerince düzenlenen hac eğitim seminerlerine devam ederek; hac ibadeti, arkadaşlık, insani ilişkiler ve yolculuk âdâ- bı hakkında verilen bilgilerden yararlanmalıdırlar. Yine Başkanlığımızca bu seminerlerde eğitim-öğ- retim ve uygulamaya yönelik olarak hazırlanan hac CD'si mutlaka izlenmelidir. Zira yola çıkmadan önce sağlam, ehil ve yetkili görevlilerimizden alacağı bu tür bilgiler, onun daha sonraki işlerini de önemli ölçüde kolaylaştıracaktır.

2-Hacca gidecek kişi bir anlamda çevresini ve geride kalan insanları temsil eden bir elçi konumundadır. Böylece o, yolculuğa çıkmadan önce aile fertleri, akraba, dost, arkadaş ve diğer yakınlarını ziyaret ederek herkesle vedalaşmalıdır. Atalarımız; "Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var." demişlerdir. Aslında bu duygu ve düşünce, bütün yolculuklarımız için geçerlidir. Ancak ibadet ve duygu yüklü hac yolculuğu için çok daha önem arz etmektedir. Nitekim Sevgili Peygamberimiz (s.a.s) de, hacıları ve umrecileri geldikleri çevrenin birer temsilcisi olarak tanıtmışlardı: "Hac ve umre amacıyla Beytullah'a gidenler, Müslümanların Allah'a gönderilmiş temsilcileridir. Kendisine dua ederlerse dualarını kabul eder, mağfiret dilerlerse onları bağışlar." (Sü- nen-i İbn-i Mace, 2/966)

3-Hac yolculuğunun her bölümünde beklenmedik sıkıntı, güçlük ve sürprizlerle karşılaşılabilir. Sadece ülkemizden yüz bini aşkın insanın, 30-35 gün gibi kısa bir süre içinde mukaddes topraklara taşınmaları ve tekrar ülkeye dönüşleri söz konusudur. Bu hareketlilik ve dönüşüm esnasında hava alanı, uçak, eve yerleştirme, ikamet, Cidde, Medine, Mekke, Arafat, Müzdelife ve Mina intikallerinde istenmeyen bazı gecikmeler, sıkıntılar ve olaylar yaşanabiliyor. Bu tür olumsuzlukları meşru kılmak veya onaylamak için söylemiyorum. Gerçekten Diyanet İşleri Başkanlığı, her yıl artan birikim ve deneyimlerle, yurt içi ve yurt dışında ulaşım, mesken, ikamet, servis, rehberlik ve sağlık alanında bir dizi tedbir almaktadır. Ancak

buna rağmen beklenmeyen ve istenmeyen bazı âni sıkıntılar yaşanabilmektedir. Tıpkı küçük dere, çay ve nehirlerin akıp denize katıldıktan sonra bağımsız akamadıkları gibi, insanlar da artık bu mahşeri kalabalığa katıldıktan sonra, istedikleri zaman ve istedikleri kadar bağımsız hareket edememektedirler. Nerede ve ne zaman karşılaşılacağı bilinmeyen bu tür sıkıntılar ancak sabır, tahammül, azim, yüksek moral ve sağlam irade ile aşılmaya çalışılmalıdır. Şu hadis mealinden de anlaşıldığı gibi, bu tür zorluklarda gösterilen sabrın da bir mükâfatı ve karşılığı olduğu unutulmamalıdır: "Kim Allah için hacceder, bu esnada kötü işlerden ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa -kul hakları müstesna- annesinin onu doğurduğu gün gibi (hatalardan arınmış olarak) döner." (et-Tac, 2/106)

4-Hac günleri sayılı günlerdir. Bu nedenle Mekke ve Medine'de geçirilen günler, geceler, saatler hatta dakikalar bile çok iyi değerlendirilmelidir. Kişi, artık Kâbe başta olmak üzere yeryüzünde uğruna seyahat yapılması tavsiye edilen üç mescitten ikisini ziyaret etme imkânını elde etmiştir. Bu mescitlerden biri Kudüs'teki Mescid-i Ak- sa'dır. Ziyaret fırsatını bulduğu iki mescit ise; biri Mescid-i Haram, diğeri de Medine'deki Mescid-i Nebevi'dir. Böylece insan, hac ibadeti sayesinde Mekke'de kiblenin merkezi olan Kâbe'ye, Medine'de ise; Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'e komşu olma bahtiyarlığına kavuşmuştur. Diğer bir ifade ile o, artık Allah'ın misafiri ve elçisi olmaya hak kazanmıştır. Onlar burada kaldıkları süre içinde zamanlarını ibadetle geçirmelidirler. Farz ve vacip tavafın dışında nafile tavafı, namaz, Kur'an okuma, dua, tövbe, istiğfar ve tefekkür gibi, ruh dünyamızı zenginleştirecek hayırlı işlere önem vermelidirler.

5-Hac; makam, mevki, meslek, renk ve irka dayalı bütün farklılıktan kaldırarak, insanları gerçek kardeşlik duygularıyla kucaklaştıran bir ibadettir. Hacı, bu görevi tamamlamanın manevi hazzını yaşarken, elde ettiği değerleri koruması hususundaki sorumluluğunu da unutmamalıdır. O, hac ibadetinden sonra artık ben görevimi yaptım diyerek bir kenara çekilmemelidir. Çalışmayı ve hizmet etmeyi bırakmamalıdır. Özellikle hacdan sonra daha dikkatli çalışmalı, başarılı, yararlı, sosyal ve kültürel amaçlı hizmetlere önem ve öncelik vermelidir. Toplumun barış, huzur ve güven içinde yaşamasına katkıda bulunmalıdır. Ziyarete gelen akraba, arkadaş ve dostlarına haccın güzelliklerini ve hatıralarını anlatarak, onları doğru bir şekilde bilgilendirmelidir.

Hac organizasyonu ve görevlilerin sorumlulukları.

Bilindiği gibi haccin edasının şartlarından biri de, yol güvenliğinin bulunmasıdır. Buna göre vatandaşın yurt içinde ve yurt dışında hac ibadetinin gerçekleştirilmesine ilişkin yol, sağlık, seyahat, ikamet ve ibadet güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Haccın bu yönü; daha çok devletler arası antlaşmaları ve görüşmeleri ilgilendirmektedir. Son yirmi beş yıldan bu yana hac organizasyonu ile ilgili bütün resmi işlemler, ülkemiz adına Diyanet İşleri Başkanlığınca, Suudi Arabistan devleti nezdinde görüşülerek yerine getirilmektedir. Bu süre içinde elde edilen bilgi, beceri, kabiliyet ve birikim sayesinde "Diyanet Hac Organizasyonu," diğer İslâm ülkelerince takdir edilen ve örnek alınan bir konuma gelmiştir. Şüphesiz ki bu başarının elde edilmesinde, devletimizin maddî ve manevî desteği yanında, Diyanet İşleri Başkanlığının üstün gayreti, vatandaşlarımızın katılımı ve anlayışı ile organizasyonlarda çalışan elemanların görev bilinci ve sorumluluklarının da ortak katkıları olmuştur. Aslında haccın temel gayesi de bunu ön görmektedir. Böylece dünyanın hangi kıtasından gelirse gelsin; ırkları, renkleri ve dilleri ayrı da olsa iman ve İslâm bağıyla birbirlerine gönüllerini ve kucaklarını açmalarına imkan sağlanmaktadır.

Gerçekten Türkiye adına, hac organizasyonunu yürüten Diyanet İşleri Başkanlığı, konuya çok önem vermektedir. Bu nedenle her yıl hac farzasını yerine getirmek üzere binlerce insanımız, il ve ilçe "Hac Bürolarına" baş vurarak kaydolmaktadır. Artık onların hac ile ilgili yurt içi ve yurt dışı istekleri; müftülüklerimizden başlayarak, Başkanlığımız "Hac Dairesi Başkanlığı ve Bakanlıklar Arası Hac Kurulu" ile birlikte, geniş bir yelpazede karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu yönüyle olaya baktığımızda; hac işlerinin sadece bir ay ve bir mevsim ile sınırlı olmadığı, yılın her ayı ve her mevsiminde yapılması

gereken çok yönlü hizmetlerin bulunduğu görülmektedir. Bunların büyük bir kısmı, hacılarımızın ve vatandaşlarımızın haberleri bile olmadan yerine getirilmektedir. Esasen haberleri olsa bile işin boyutu, onların gücünü ve yetki alanını aşmaktadır. Örneğin gidiş ve dönüşler için uçak temini, Cidde havaalanından sonraki intikaller, yeterli ev ve otellerin kiralanması ile ayniyat ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda, çok önceden gerekli sözleşmelerin ve programların yapılması gerekmektedir. İşte Diyanet İşleri Başkanlığı, çok önemli gördüğü bu hac organizasyonunun hangi kademesinde olursa olsun, görevlendireceği bütün personeli belli ölçüler dahilinde büyük bir itina ile seçmek zorundadır. Zira hac organizasyonunun başarısı insan unsuruna bağlıdır. Bu yüzden Hac Dairesi Başkanlığı da bu duyarlılık içinde, 2005 yılı hac organizasyonunda görevlendirilecek personelin görev yerlerini tespit etmiş bulunmaktadır. Şimdi yeri gelmişken bu mukaddes yolculukta görevlendirilen bütün personelimize ortak payda olabilecek bazı hususları hatırlatmakta yarar görüyorum. Bunları ancak; bilgi, kabiliyet, iyi niyet, samimiyet, görev heyecanı, sorumluluk, emanete riayet bilinci, fedâkârlık, sabır, ibadet aşkı, görev bölümü, kul hakkı, hizmet anlayışı ve disiplinli çalışmak gibi alt başlıklarla özetlemek mümkündür. Çünkü dikkatle incelendiğinde görüleceği gibi, hac yolculuğunda görevlendirilen personel ile hacılar arasında söz konusu hassasiyetlerin tamamı gündeme gelmektedir. Bunları ayrı ayrı açmak ve anlatmak makalemizin hacmini aşacaktır. Hemen şu kadarını ifade edelim ki her hacı, yapacağı ibadetiyle birlikte görevlilerimiz için birer emanettir. Unutmayalım ki bu tespitleri ve temennileri uygulamaya koyacak ve hizmete dönüştürecek merciler ise; hac idare merkezi, ekip sorumluları ve kfile başkanlarıdır. Aksi halde onlar da yetkileri ve görevleri oranında sorumlu olacaklardır.

Gerçekten hac organizasyonunda böylesine uyumlu, ideal ve samimi sorumluluk duygularıyla yapılacak bir çalışmada herkes mutlu olacaktır. Özellikle hacılarımız, 30-35 günlük süre içinde yaşadıkları ve karşılaştıkları bu anlamlı ve ibretli olayları unutamayacaklardır. Çünkü onlar her şeyden önce hayatlarının rüyası olan hac farizalarını usûlüne uygun olarak, huzur ve güven içinde yerine getirmenin hazzını ve sevincini yaşayacaklardır. Başlangıçtaki endişe, korku ve tereddütleri de bereket, dua ve rahmete dönüşecektir. Bu kutsal yolculukta gördükleri, yaşadıkları ve dinledikleri güzellikler, onları daha da ümitlendirecek ve ufuklarını açacaktır. Bir çoğu yeni arkadaşlar, yeni dostlar ve yeni bilgiler edinerek evlerine dönecektir. Böylesine memnun ve mutlu olarak dönen insanlarımızın artık din görevlilerimize, Başkanlığımıza ve ülkemize karşı olan samimi duaları, sevgileri, ümitleri ve bağlılıkları devam edecektir. Biz de şimdiden 2005 yılı hac mevsiminin İslâm dünyası, ülkemiz, teşkilâtımız ve hacılarımız açısından kolay, başarılı ve hayırlı geçmesini Yüce Allah'tan niyaz ediyoruz.